OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TC İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK Sınıf-12

KONU ATATÜRK DÖNEMİ DIŞ POLİTİKA /ATATÜRK'ÜN ÖLÜMÜ VE İSMET İNÖNÜ'NÜN CUMHURBAŞKANI SEÇİLMESİ

Montreux (Montrö) Boğazlar Sözleşmesi (1936)

1930'lu yılların başında hızlı bir silahlanma yarışı başladı. Uluslararası antlaşmalara uyulmamaya başlandı ve Almanya askersizleştirilen Ren bölgesine asker gönderdi. İtalya Habeşistan'ı işgal etti. Japonya Çin'e ait Mançurya bölgesini işgal etti. Bütün bu gelişmeler karşısında dünya barışını korumak ve sağlamakla yükümlü olan Milletler Cemiyeti ise yetersiz kaldı. Yeni bir dünya savaşının rüzgârlarının estiğini gören Atatürk, Milletler Cemiyetine başvurarak barışçı yolla Boğazların statüsünün gözden geçirilmesini istedi. Türkiye'nin çağrısı üzerine İsviçre'nin Montrö şehrinde bir konferans toplandı. İngiltere, Boğazlarla ilgili Türkiye'nin tezlerini desteklerken Sovyet Rusya bazı konularda karşı çıktı. İtalya ve Japonya ise bu sözleşmeyi imzalamak istemediler. Montrö Boğazlar Sözleşmesi ile Türkiye'nin Boğazlar üzerindeki egemenliğini sınırlayıcı hükümler kaldırılıp Türkiye'ye Boğazlarda tam egemenlik hakkı tanındı. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki stratejik önemi arttı.

Bu antlaşmaya göre:

1. Boğazlar Komisyonu kaldırıldı.
2. Boğazların savunması Türkiye'ye bırakıldı.
3. Yabancı ticaret gemilerinin Boğazlardan geçişi serbest bırakıldı.
4. Savaş gemilerinin geçişi için bazı sınırlamalar getirildi.

Sadabat Paktı

İtalya'nın Habeşistan'ı işgal etmesi ve doğu ülkelerini hedef alan yayılmacı siyaseti üzerine Türkiye öncülüğünde İran, Irak ve Afganistan bir araya geldiler. Yapılan görüşmeler sonucunda İran'ın başkenti Tahran'da Sadabat Paktı imzalandı (8 Temmuz 1937). Böylece Türkiye, Balkan Antantı ile batı sınırlarını güvenceye aldıktan sonra, Sadabat Paktı ile de doğu sınırlarının güvenliğini sağlamış oldu.

Hatay Sorunu ve Hatay'ın Ana Vatana Katılması (1939)

Türkiye, Milletler Cemiyetine başvurarak Hatay'ın kaderine Hataylıların karar vermesini istedi. Fransa ise Hatay'ın, Suriye'nin bir parçası olduğunu açıkladı. Milletler Cemiyeti, Hatay Sorunu'nu araştırmak için bir komisyon kurdu. Komisyon hazırladığı raporda; Hatay halkının çoğunluğunun Türk olduğunu, Suriye'ye bağlanamayacağını ve Hatay'da bağımsız bir devletin kurulması gerektiğini belirtti. Bu rapor üzerine Milletler Cemiyeti, yeni bir komisyon kurarak bağımsız Hatay Devleti için bir anayasa hazırlattı. (29 Mayıs 1937)

3 Temmuz 1938'de yapılan anlaşma sonucu Türk ordusu Hatay'a girdi. Yapılan seçimler sonrasında Hatay Millet Meclisi toplandı ve 2 Eylül 1938'de Hatay Cumhuriyeti ilan edildi. Silahlanma yarışının iyice hızlandığı ve II. Dünya Savaşı'nın çıkmasının an meselesi olduğu bir dönemde Hatay Meclisi, Türkiye'ye katılma kararı aldı (29 Haziran 1939). Bu başarılı sonucun elde edilmesi Mustafa Kemal Atatürk'ün üstün çabaları sayesinde olmuştur.

Atatürk'ün Ölümü ve İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı Seçilmesi

Yeni kurulan fabrikaların açılışını yapmak için Bursa ve Yalova'ya giden Atatürk bu gezi sırasında rahatsızlandı. Atatürk'ün ölümüne neden olan siroz hastalığının tanısı Dr. Nihat Reşat Belger tarafından Ocak 1938'de konuldu. Atatürk'ün kesinlikle yoğun çalışmalarını bırakıp dinlenmesini tavsiye ettiler. Atatürk, doktorların tavsiyelerine uymayarak Hatay sınırına yığınak yapmış olan askerî birlikleri teftişe gitti. Adana ve Mersin'de askerî manevraları izledi. Atatürk'ün rahatsızlığı ve özellikle Avrupa'dan doktor getirtilmesi, dünyada geniş yankı buldu. Siyasi mirasını kime bırakacağı yönündeki haberler üzerine Atatürk tüm dünyaya sağlıklı

olduğunu göstermek isteyerek 19 Mayıs 1938 günü (Samsun'a çıkışının 19. yıldönümünde) Ankara Stadyumu'nda halkın karşısına çıktı. Bu, Ankaralıların karşısına son kez çıkışı oldu. Kutlamalar çok parlak geçti, o günün anısına Ankara Stadyumu'nun adı 19 Mayıs Stadyumu olarak değiştirildi. Ankara'ya bitkin olarak dönen Atatürk, dinlenmek üzere 26 Mayıs 1938'de İstanbul'a gitti. Deniz havasının iyi geleceği düşüncesi ile bir süre Savarona Yatı'nda istirahat ettiyse de sağlık sorunları ağırlaşınca Dolmabahçe Sarayı'na nakledildi. Bu sırada hastalığının daha da artması üzerine kendi isteği ile vasiyetnamesini hazırlattı (5 Eylül 1938). Servetinin büyük bölümünü Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumunun çalışmalarına kaynak olması için Türk milletine bağışladı. 8 Kasım 1938'de durumu iyice ağırlaşan Atatürk komaya girdi. 10 Kasım 1938 Perşembe günü saat 09.05'te Dolmabahçe Sarayı'nda hayata gözlerini yumdu. 21 Kasım 1938'de Atatürk'ün naaşı, Etnoğrafya Müzesindeki geçici kabrine konuldu. 11 Kasım 1938'de toplanan TBMM, Atatürk'ün en yakın silah ve fikir arkadaşlarından İsmet İnönü'yü ikinci Cumhurbaşkanı olarak seçti. İsmet İnönü, 1950'ye kadar Cumhurbaşkanlığı görevini sürdürdü.

SORULAR

1. Türkiye, 1937'de imzaladığı Sadabat Paktı ile aşağıdakilerden hangisini gerçekleştirmiştir?

A) Batı sınırlarını güvence altına almıştır.
B) Musul sorunu çözülmüştür.
C) Doğu sınırını güvenlik altına almıştır.
D) Doğu Akdeniz'de etkinliğini artırmıştır.
E) Balkan devletleri ile sınır sorunlarını çözmüştür.

Cevap: C

2. I. Milletler Cemiyeti'ne girilmesi,
II. Balkan Antantı'nın imzalanması,
III. Irak sınırının çizilmesi,
IV. Sadabat Paktı'nın imzalanması,
V. Hatay'ın Türkiye'ye katılması

Yukarıdaki olayların kronolojik sıralaması aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

A) I - III - V - IV - II
B) IV - I - V - II - III
C) I - II - IV - V - III
D) III - I - II - IV - V
E) V - I - IV - III – I

Cevap: D

3. Atatürk'ün hastalığının ağırlaştığı döneme denk gelmesine rağmen çözümü için büyük çaba sarf ettiği mesele aşağıdakilerden hangisidir?

A) Boğazlar Sorunu
B) Hatay Sorunu
C) Musul Sorunu
D) Batı Trakya Sorunu
E) Batum Sorunu

Cevap: B